

ELAZIĞ EKONOMİ

ELAZIĞ TİCARET VE SANAYİ ODASI YAYIN ORGANI EKİM 2006

SAYI:1

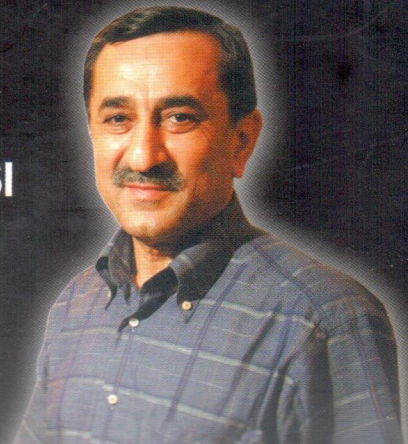
CAZİBE MERKEZİ

ELAZIĞ

**TOBB BAŞKANI
İFAT HİSARCIKLIOĞLU:**
“ANADOLU TİCARET VE
SANAYİYE
HEÇİYOR”

**ETSO BAŞKANI
SUAT ÖZTÜRK:**
“TEŞVİK KISA
SÜREDE
İSTİHDAM ARTIŞI
SAĞLADI”

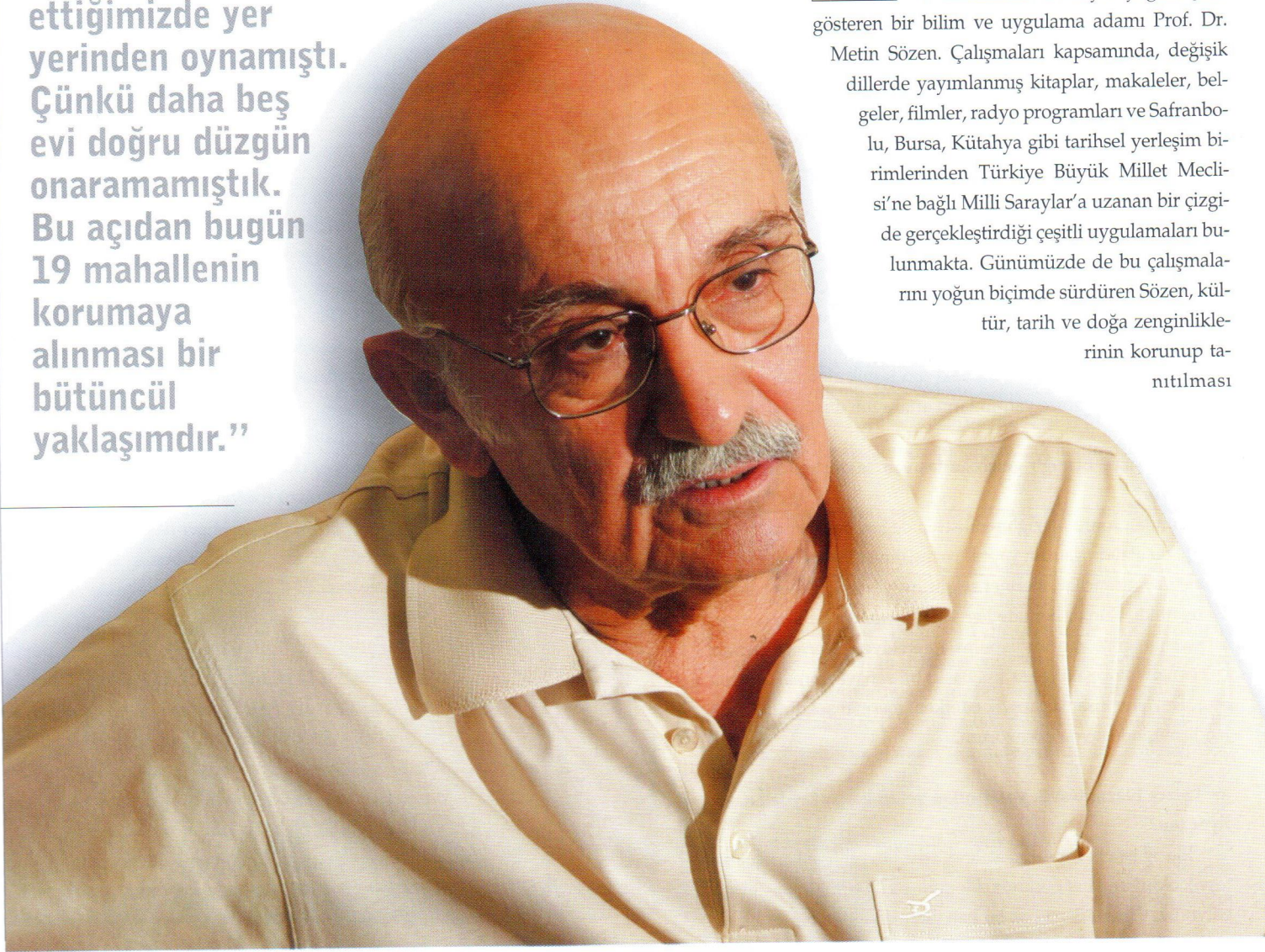
ÇEKÜL Vakfı Başkanı Metin Sözen:

Metin Sözen

“Doğa ve kültürle varız”

“Safranbolu’da 19 mahalleyi SİT alanı ilan ettiğimizde yer yerinden oynamıştı. Çünkü daha beş evi doğru düzgün onaramamıştık. Bu açıdan bugün 19 mahallenin korumaya alınması bir bütüncül yaklaşımdır.”

türkiye’deki doğal, tarihsel ve kültürel mirasın korunması, değerlendirilmesi ve tanıtılması amacıyla yoğun çaba gösteren bir bilim ve uygulama adamı Prof. Dr. Metin Sözen. Çalışmaları kapsamında, değişik dillerde yayımlanmış kitaplar, makaleler, belgeler, filmler, radyo programları ve Safranbolu, Bursa, Kütahya gibi tarihsel yerleşim birimlerinden Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne bağlı Milli Saraylar’a uzanan bir çizgide gerçekleştirdiği çeşitli uygulamaları bulunmakta. Günümüzde de bu çalışmalarını yoğun biçimde sürdüren Sözen, kültür, tarih ve doğa zenginliklerinin korunup tanıtılması

ve bu çalışmaların süreklilik kazanması, derinliğine araştırmalarla desteklenmesi ve deneyimli kadrolar yetiştirilmesi amacıyla ÇEKÜL'ün öncü kurucuları arasında yer alıyor. Halen ÇEKÜL Yönetim Kurulu Başkanı olarak çalışmalarını sürdüren Elazığlı Prof. Dr. Metin Sözen'le çalışmaları ve Elazığ üzerine konuştuk.

ÇEKÜL serüveniniz hangi düşünceden yola çıkarak başladı?

Türkiye'nin bu özel coğrafyasına nasıl bakacağımızı bilmek zorundayız. Hangi alanda çalışırsak çalışalım, bu coğrafyaya hangi kimlikle, öğeleri bir araya nasıl getireceğimizi düşünerek bakmalıyız. Aşağı yukarı 1950'li yıllarda başladı bu serüven. Bugün 50'nci yılını doldurmuş durumda. Bu elli yılda gördüğüm; gelen geçen yönetimlerin, halkımızın öncelikli gündemine nasıl yaklaşacaklarını görmediğimdir. Yönetimler, hiçbir zaman berrak ve kavranabilir bir güç halinde oluşmadı. Bundan şunu demek istiyorum: Bu çok özel bir coğrafyayı, eğitime dayalı, kültür öncelikli, herkesin kavradığı bir ortak noktaya getiremedik.

Örgütlenme eksikliği; günlük dalgalanmalar, siyasetteki iniş çıkışlar, dünyadaki bizi etkileyen olaylar içinde sürdü gitti. Artık fazla uzatmadan, hangi nitelikte bir coğrafyanın sahibi olduğumuzu kanıtlanmamız gerekiyor. Öyle ki, bütün siyasetleri aşan bir yaşama biçiminin karar noktasına geldik.

Aynı zamanda genel siyaseti de etkileyen, onun üstünde yapılanması gereken bir nokta bu değil mi?

Esasında siyasetin doğrusunun ve önceliğin nerede olduğunu, ağırlığında bizi mutlu kılacak geleceğin nerede saklı olduğunu gösteren bir bakış açısı. O yüzden siyasetin bunu değerlendiren bir unsur olması gerekiyor. Çünkü siyaset; yaşamımıza, ülke yaşamına, dünyadaki varlığımızın cinsine ve yoğunluğuna ait bir iştir. Bu noktada uluslararası alanda zaman zaman üzülmemizin nedeni, doğa ve insanın çağlar boyunca ürettiği kültürü bir araya getirip, "Bu coğrafya bizim, biz bunun son ve ciddi sahibiyiz, bunun evrensel bir dile dünyanın malı olması da doğaldır" diyecek bir yapıyı kuramadık.

Bu yapıyı kurmak için işe nereden başlamamız gerekiyor?

Bu açıdan bakılınca, en önemli nokta ve en belirgin tartışılan alan kentlerdir. Köy, kasaba, kent akışı içerisinde, köy köylüğünden çıktı, kasabalar; nitelikleri, nüfusları ve gelir kaynaklarının oranına göre ölçülmeye başlandı ve oradan akan göç, yanlış birikim ve yönlenme, büyük kentleri yaşanılmaz hale getirdi. İşte bu yüzden kentlerin adı A-D-A-N-A harflerinden meydana gelmesiyle oluştuğu düşünülüyor sadece. Ama Adana'nın neyin karşılığı olduğu, arkasında hangi kimliği taşıdığı, hangi büyük birikimleri su yüzüne çıkaracak iradeye sahip olduğu hesaba katılmıyor. Her kente bu açılardan bakmak noktasına geldik. Bunun için yıllarca savaş verdik. Bu iş sadece kültür bakanlığının görevi değil aksine herkesin ortak çıkış noktası olması gerekiyor. Bir bakanlık

Yani kendi malımızı, topraklarımızı elimizle bilinçli veya bilinçsiz silme noktasına kadar geldik.

Oysa şunu bilmeliyiz ki, ancak doğa ve kültürle var olabiliriz. Doğa, altındaki ve üstündeki değerlerin niteliğini yitirirse, onun üstünde kültür üretecek insan olanaktan yoksun olur. Bu da kültürün oluşmasını olanaksız hale getirir. Yani, doğa-insan-kültür iç içe, birbirinin itici gücü. Doğa bittiği zaman, insan yaşayamaz hale geliyor ve kültürünü üretemiyor. Doğa bittikten sonra insanlar günlük kaygılarına dalıyor ve kalıcı şeyler arayacak halden çıkıyor. Biz ÇEKÜL Vakfı olarak yarım yüzyıldır söylüyoruz. Ama söylemek başka yaşama geçirmek başka bir şey.

Peki ÇEKÜL olarak bu düşünceleri yaşama geçirmek için neler yapıyorsunuz?

“Ortada, “ben valiyim” diye birisi ortaya çıkmıyor, başka biri, “ben sivil örgüt başkanım” diye ikide bir yanlış yapmıyor. Seçilmişlerde, “ben seçildim, benden başka kimse bilemez” demiyor. Ortak hareket etme ruhunu yaşıyor. Bu Türkiye’de şu ana kadar oluşmadı. Atanmışlarla, seçilmişlerin gerginlikler içinde yaşadığı toplumda şimdi beraberce yaşama, beraberce üretme ve bu birlikteliğin getirdiği mutluluğun keyfini hep beraber çıkartma noktasına geldik.”

bulup, “Bunlardan Kültür Bakanlığı sorumludur” dedik. Bu temel girdiyi değiştirmek gerekiyor. Sürekli serzenişte bulunmak bir şeye yaramıyor. Biz bu yanlışlardan bir doğru çıkarmak zorundayız.

Geç kalmış sayılır mıyız, yoksa hâlâ bir şansımız var mı?

Bazı toplumlar, varlık nedenlerini fazlaca unutulursa, onlara çok kötü koşullarda, ağır bir bedel ödeyerek doğruları gösterme şansı da doğabilir. Çok ters bir şey söylüyorum. Büyük savaşlardan sonra insanların zaman zaman “olması gereken insan”ı aramaları bundan. Fakat, milyonlarca insan öldükten sonra! Buna en büyük örnek dünya savaşları. Biz de, dünya savaşını geçirmiş kadar yıkım halindeyiz.

Birbirine bağlı bir zincir oluşturduk. Birincisini iki sözcükte topladık: “Doğa ve kültürle varız.” Onun içinde de beş ana başlık seçtik. Doğal varlıkların korunması, ona bağlı olarak kültürel varlıkların korunması, onun içinden geçen eğitim, deneyimlere dayanan örgütlenme ve bu evrelerden sonra bilinçli olarak kendimizi tanıtmak. Tanıtma birisine verilerek yapılmaz. Tanıtma, ürettiğin şeyi doğrularıyla açıkladığın zaman ancak etkili ve kalıcı olur. Ürettiklerimiz ve yaşama geçirdiklerimiz zaten kendisini tanıtıyor. Bütün bu başlıkları birbirine bağlı ölçeklere getirdik.

İnsanın önce yaşadığı evin içini ve dışını kendi kılması gerekiyor. Yani siz kendi varlık nedeninizi evinizin içine oradan sokağa oradan da mahalleye, kente, bölgeye ve ülkeye

yaymalısınız. Bunu yapamazsanız örgütlenmenizde kopukluklar olacaktır. Bu bakımdan beş başlığın içine oturacak şekilde ortaya attığımız ikinci yapı var. Safranbolu'da 1977 yılında söylediğimi yine tekrarlıyorum: Evlerinizin içi sizin, sokaklar hepimizin. Evin içinden sokaklara geçtiğimiz anda artık beraberce bir şey üretmek ve bunu beraberce egemen kılmak zorundayız. Safranbolu'da 19 mahalle-yi SİT alanı ilan ettiğimizde yer yerinden oynamıştı. Çünkü daha beş evi doğru düzgün onaramamıştık. Bu açıdan bugün 19 mahalle-nin korumaya alınması bir bütüncül yaklaşımdır. Mahalle dayanışmasını, çarşının çökmemesini sağladık.

yeni bir oluşum. Kamunun diri güçleri, yerel yönetimlerin seçtikleri topraklara bağlılığı, oradan kazandıklarının bir bölümünü oraya harcamaya adanmış özel kesim ve dinamik bir halde düşünce üreten sivil toplum örgütlerinin kent için bir araya gelmeleri kaçınılmaz. İnanın aldığımız yol müthiş. "Ben valiyim" diye birisi ortaya çıkmıyor, başka biri, "ben sivil örgüt başkanım" diye ikide bir yanlış yapmıyor. Seçilmişlerde, "ben seçildim, benden başka kimse bilemez" demiyor. Ortak hareket etme ruhunu yaşıyor. Türkiye'de şu ana kadar böyle bir şey oluşmamıştı. Atanmışlarla, seçilmişlerin gerginlikler içinde yaşadığı toplumda şimdi beraberce yaşama, beraberce

rilerek dayanışma sağlanıyor. Bu projeye ilk defa kamuya dayalı örgütlenmede sivil yapılar yer aldı. Kentler Birliği'nin AB Başkanlığı bizi davet etti. Gelip izlediler bizi ve şaşkına döndüler. İki yüz belediye başkanı, bölgelerin valileri, sivil toplum örgütleri açıklıkla tartışıyor. Bu Anadolu buluşmaları bize çok şey kattı. Sonra da İstanbul'da AB Kentler Birliği ile ortak Beşiktaş buluşmasını yaptık.

Ülke geleceği için önemli adımlar bunlar.

Elbette. Bilime dayanmayan, bilgi birliğinin öncelik kazanmadığı, doğa verilerinin temel girdi olarak alınmadığı hiçbir şey Türkiye'nin mutluluğunu ve geleceğini şekillendiremez. Ben bir konuşmamda, "Türkiye'de anayasa değişmeli" demiştim. Herkes, "Tarihi Kentler Birliği'nde anayasa konusu nereden çıktı" der gibi baktı bana. Türkiye'nin anayasasının ilk maddesi, "Doğa ve kültür öncelikli bir ülke olmak istiyoruz. Varlık nedenimiz budur" olmalı. Çünkü Anadolu uygarlıkları 12 bin yıl öncesinden gelerek büyük bir kültürü oluşturmuştur. O yüzden imparatorluklar bu topraklarda kurulmuştur. Doğa buraya çeşitlilik, kimlik ve eğer farkına varırsan fırsatlar sunuyor. Anayasayı yanlışlar içinde değiştirmeye çalışıyorlardı, biraz da doğrular için değiştirelim.

Anayasaya böyle bir maddenin girmesi, bütün oluşumları ve bakış açılarını değiştirmeyi sağlayacaktır değil mi?

Tabi ki! Bana hep, "bunun ekonomisi nerede" diye soruyorlar. Sen toprağı tüketip, göç yarattığın zaman, devlet bütçesinin yarısını teröre verirsin. Eğer insanları doğadan koparıyorsanız, onu elde ettiği geleneksel kültürden yoksun kılıyorsanız, o güzel insanlar buralara gelince gerginleşip, hırçınlaşıyor. Bu şekilde tüm kentin sinir sistemi bozuluyor. Bu temel meseleyi öncelik olarak tanumalıyız. Anayasasının önceliği oradan çıkıyor. Bireyin, kendini tanınması, kendini özgürce açıklama ortamının yaratılması temel ödevimizdir. İnsanın, bulunduğu coğrafyadaki incelikleri, doğasındaki zenginlikleri paylaştığı ortamı yoksa, o adamın kendini tanıma olanağı yok demektir. Yalnız yanlışlıklar, yalnız çirkinlikler ve kavranın olduğu yerde birey kendini nasıl tanır.

“ Şimdilerde yavaş yavaş tekrar tartışmaya başladık. Harput'a gidip bütün kesimleri bir araya getirdik. Şu sıralar oradaki gençler köy köy müthiş bir araştırma yapıyorlar. Öte yandan Harput iç kalesinde kazı çalışmaları başladı. Aynı anda Harput Kalesi'nin onarımı da yürütülüyor.

”

Bir başka projemiz olan, Kelkit Havzası Kalkınma Birliği'ni oluşturduk. Beş kentin bütün yöneticileri oradan yetişmiş. Şu anda dayanışmaya dayalı havza boyutunda koruma yapıyoruz. Yaşam birdenbire değişmeye başladı. Demek ki, birbirine bağlı sağlıklı örgütlenme ve herkesin dayanışma içerisinde olduğu yeni bir sistematığı gündeme getirmiş bulunuyoruz. Buradan da değişik ölçekli yerleşim yerlerini içine alan "ülke projesi" olan çalışma geliyor.

Bu projeye de dayanışmayı ülke çapına yaymayı planlıyorsunuz?

Evet. Kamu, yerel, sivil birliklere dayalı

üretme ve bu birlikteliğin getirdiği mutluluğun keyfini hep beraber çıkartma noktasına geldik.

Peki oluşturduğunuz bu yapı Türkiye'ye ne gibi artılar sağlıyor ve sağlamaya devam edecek?

Bu diri duran örgütlenmeden hareket ederek, seçtiğimiz 52 belediye ile beraber "Tarihi Kentler Birliği"ni oluşturduk. Şu anda 200 üyemiz var. Bu neyi yarattı biliyor musunuz? Bir belediye başkanın tek başına kotaramaya cağı bir çalışmayı, kamu-yerel-sivil birlikteliğine dayalı olarak yapılması sağlanıyor. Bütçeler, bilgi birikimleri ve araç gereçler birleşti-

Kendini tanıyamayan bireye de eğitim veremezsin. "Beni Ahmet'ten ayıran, beni ben kılan nedir" sorusunu sormaya başlamalıdır insan. O zaman kendini açıklayabiliyor ve oradan da proje üretebilen beyin haline dönüşür.

Sizinle biraz da Elazığ üzerine konuşmak istiyorum. Elazığ doğumlu biri olarak, "sizin doğunuz" u bize anlatır mısınız?

1936 yılında Elazığ'da doğmuşum. Babam o bölgede meteoroloji istasyonunu kurmakla görevlendiriliyor. O dönemlerde çok önemli bir konu meteoroloji. Eğer hava koşullarını bilmezseniz çok zayıf veriyorsunuz. Orada, Harput yoluna çıkarken yer alan Beyaz Köşk'te doğmuşum. Sonra defalarca bütün o bölgeyi tarama şansım oldu. Benim o bölgelerle ilgili bilgimi artıran nokta babamın mesleğidir aslında. Bu durum bana en başta, insanların yüzüne bakarak konuşmayı ve kafasının arkasını okuyabilme avantajını getirdi. Köylümüz insanın kafasının arkasını en iyi okuyabilen insanlardır.

O yıllarda sizi en çok etkileyen şeyler nelerdi?

Elazığ'da bir büyük tarihi kentin yani

Harput'un adım adım çöktüğünü gördüm. Doğduğum Beyaz Köşke çıkarken kafamı kaldırdığımda türkü söyleyerek Harput'a giden insanları görürdüm. Araştırmalarıma başladığım 1950'li yılların son çeyreğinde de Harput'la çok ilgilendim. Gidip oradaki yapıtların planlarını çıkarmaya çalıştım. Ardından Keban Projesi sırasında sular altında kalacak köylerin planlarını çıkartmak için İstanbul Üniversitesi adına ben gittim. Çocukluğumuzda da o köylere giderdik. Meyve yetiştirilen, üzüm bağlarının olduğu çok güzel köylerdi. Yaşamın parçaları ve bütün inceliklerinin, doğa insan ilişkisinin bu kadar çıldırtıcı olduğu bir dönemi çocukluğumda Elazığ'da yaşadım.

Kültürel zenginliğiniz kaynağında o dönemlerin etkisi fazla olsa gerek.

Öyle ama aynı zamanda benim bir mağlubiyet gibi gördüğüm durum da var. O da şu: Bu gidiş gelişler, Keban araştırmaları sonucunda Elazığ'da bir yüksek okul kurma düşüncesi gelişti. O dönemlerde tekrar ben, "Yukarı Fırat Havzası'nı bir kültür bütünlüğü haline getirebilir miyiz" diye düşünmeye başladım. O günden bu yana düşündüğüm ve uyguladığım her şeyde zorluklar oldu. Diğer kentlerde ya-

şama geçirdiğim her şeyi çok özendiğim halde Elazığ'da başaramadım. O süre içinde, "Elazığ merkez olmak şartıyla, bölge dayanışmasını nasıl harekete geçirebiliriz" tartışması yaptık. Maalesef, havza boyutunda düşündüğümüz kalkınma projesinin üniversite odaklı gelişmesi tam olarak sağlanamadı. Şimdilerde yavaş yavaş tekrar tartışmaya başladık. Harput'a gidip bütün kesimleri bir araya getirdik. Şu sıralar oradaki gençler köy köy müthiş bir araştırma yapıyorlar. Öte yandan Harput iç kalesinde kazı çalışmaları başladı. Aynı anda Harput Kalesi'nin onarımı da yürütülüyor. Dostumuz Mehmet Gül yıkılmak üzere olan bir evin restorasyonunu üstlendi. Yine Palu'da Murat Nehri Havzası'ndaki yerleşim yerlerini devreye sokuyoruz. Urartu Kalesi tamamen elden geçiriliyor. Ama yine de bir sıkıntı var. O da süreklilik. Bu büyük çeşitlik ve zenginlik, yoğunluğu ve inceliğin çoğaltılarak sürmesi gerekiyor. Bu noktada kesiklikler var. Kamu, özel, sivil örgütlerden hiç kimse hayır demiyor. Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası, belediye, valilik hayır demiyor ama vardığımız nokta bizim, gençlerin çok özverili çalışmalarına rağmen çok ileri noktada değil. Dinamik bir oluşumun sürükleyici tavrına ihtiyaç var. ■